Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0425U000148

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 12-05-2025

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Андрієнко Віктор Валентинович
2. Viktor V. Andriienko

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: кандидат наук

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 06.01.05

Назва наукової спеціальності: Селекція і насінництво

Галузь / галузі знань: Не застосовується

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Не застосовується

Дата захисту: 15-05-2025

Спеціальність за освітою: Селекція і генетика сільськогосподарських культур

Місце роботи здобувача: Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва Національної академії аграрних наук України

Код за ЄДРПОУ: 00497176

Місцезнаходження: проспект Московський, буд. 142, Харків, Харківський р-н., 61060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія аграрних наук України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): Д 64.366.01

Повне найменування юридичної особи: Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва Національної академії аграрних наук України

Код за ЄДРПОУ: 00497176

Місцезнаходження: проспект Московський, буд. 142, Харків, Харківський р-н., 61060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія аграрних наук України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва Національної академії аграрних наук України

Код за ЄДРПОУ: 00497176

Місцезнаходження: проспект Московський, буд. 142, Харків, Харківський р-н., 61060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія аграрних наук України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 68.35.37, 68.35.03

Тема дисертації:

1. Селекційна цінність ліній соняшнику для створення простих і трилінійних гібридів в умовах східного Лісостепу України

2. Breeding Value of Sunflower Lines for Creating Simple and Three-Line Hybrids in the Eastern Forest-Steppe of Ukraine

Реферат:

1. У дисертаційній роботі теоретично обґрунтовано і вирішено важливе наукове завдання зі встановлення закономірностей прояву цінних господарських ознак, комбінаційної здатності та екологічної пластичності широкого різноманіття ліній соняшнику, визначено цінність ліній наукових установ-оригінаторів (Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр’єва НААН, Селекційно-генетичного інституту – Національного центру насіннєзнавства та сортовивчення та Інституту олійних культур НААН) для створення на їх основі простих міжлінійних і трилінійних гібридів. В умовах східного Лісостепу України встановлено генотипове різноманіття та межі варіювання цінних господарських та морфологічних ознак у ліній соняшнику селекції наукових установ-оригінаторів системи Національної академії аграрних наук України. Встановлено

особливості прояву цінних господарських та морфологічних ознак у стерильних гібридів соняшнику, створених на основі цих ліній. Визначено типи адаптивних реакцій ліній та стерильних гібридів соняшнику за генотиповим ефектом та параметрами екологічної пластичності для ознак «урожайність насіння», «маса 1000 насінин», «діаметр кошика» та «вміст олії в насінні». За результатами лабораторної оцінки визначено рівень холодостійкості ліній соняшнику. Визначено параметри комбінаційної здатності ліній і стерильних гібридів соняшнику за різних умов року. Встановлено рівень істинного гетерозису у простих міжлінійних та трилінійних гібридів соняшнику. Виявлено селекційну цінність ліній соняшнику як батьківських компонентів простих міжлінійних та трилінійних гібридів. Удосконалено підбір ліній соняшнику за комбінаційною здатністю та типом реакції на умови року для створення батьківських компонентів трилінійних гібридів. Набули подальшого розвитку методичні підходи добору батьківських компонентів гібридів соняшнику за комплексом ознак та адаптивними властивостями. У результаті досліджень виділено джерела цінних ознак соняшнику з підвищеною холодостійкістю – лінії-відновники фертильності Х4913В, Х5713В, Х15157В, Х15107В, які зареєстровані в Національному центрі генетичних ресурсів рослин України. Виділено та залучено до селекційних програм створення конкурентоспроможних гібридів в умовах східного Лісостепу України лінії соняшнику різних установ-оригінаторів системи НААН та отримані на їх основі стерильні гібриди. Створено за співавторством батьківські компоненти соняшнику СхОд1702А, СхОд1801А, ХЗ1701А з високою комбінаційною здатністю за врожайністю, які внесені в Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні. Занесені в Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні за співавторством високоврожайні середньоранні гібриди соняшнику: прості міжлінійні – Блютуз, Вирій та трилінійні – Коляда, Суджок, Сократ, з високими показниками урожайності насіння та вмісту олії в насінні, визначено їхню економічну ефективність вирощування.

2. The thesis theoretically justifies and solves an important scientific task of establishing expression patterns of valuable economic traits and evaluating combining ability and environmental plasticity of a wide assortment of sunflower lines. The value of lines bred by research institutions-originators (Yuriev Plant Production Institute of NAAS, Plant Breeding and Genetic Institute – National Center of Seed and Cultivar Investigation and Institute of Oil Crops of NAAS) was determined to derive simple interline and three-line hybrids from them. The genotypic diversity and the limits of variation of valuable economic and morphological traits in sunflower lines bred by the research institutions-originators of the network of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine were determined in the conditions of the eastern Forest-Steppe of Ukraine. Peculiarities of expression of valuable economic and morphological traits were described for the sterile sunflower hybrids originated from these lines. Types of adaptive responses of the sunflower lines and sterile hybrids were defined by genotypic effects and environmental plasticity levels for the "seed yield", "thousand-seed weight", "head diameter", and "oil content in seeds" traits. The cold tolerance of the sunflower lines was assessed by results of laboratory testing. The combining ability parameters of the sunflower lines and sterile hybrids were evaluated under different conditions. Individual heterosis was assessed for the simple interline and three-line sunflower hybrids. The breeding value of the sunflower lines as parental components of simple interline and three-line hybrids was confirmed. The selection of sunflower lines by combining ability and type of response to year's conditions for creating parental components of three-line hybrids was improved. Methodological approaches to the selection of parental components of sunflower hybrids by set of traits and adaptive capacities were further developed. As a result of the research, sources of valuable traits of sunflower with increased cold tolerance were identified: lines – fertility restorers Kh4913V, Kh5713V, Kh15157V, and Kh15107V, which are registered with the National Center for Plant Genetic Resources of Ukraine. Sunflower lines from different NAAS institutions-originators were identified and involved in breeding programs to create competitive hybrids for the eastern Forest-Steppe of Ukraine and sterile hybrids were originated on their basis. Parental sunflower components SkhOd1702A, SkhOd1801A, and KhZ1701A with high combining ability for yield were created in joint authorship; these components are included in the State Register of Plant Varieties Suitable for Dissemination in Ukraine. High-yielding medium-early sunflower hybrids were co-authored: simple interline hybrids 'Bliutuz' and 'Vyrii' and three-line hybrids 'Koliada', 'Sudzhok' and 'Sokrat'; the hybrids yield a lot of seeds and contain a lot of oil in seeds. They are included in the State Register of

Plant Varieties Suitable for Dissemination in Ukraine and the economic efficiency of their cultivation was evaluated.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- 1. Результаты теоретических исследований и их применение в селекции подсолнечника / Кириченко В.В., Сивенко В.И., Макляк Е.Н., Сивенко А.А., Сатаров А.З., Лебеденко Е.А., Андриенко В.В. и др. Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. Київ, 2014. Т. 12. № 1. С. 113–121
- 2. Інноваційні розробки з селекції соняшнику / Сивенко В.І., Кириченко В.В., Коломацька В.П., Сивенко О.А., Андрієнко В.В. Вісник центру наукового забезпечення АПВ Харківської області, 2014. Вип. 17. С. 163–168
- 3. Андрієнко В.В., Сивенко О.А. Селекційна цінність батьківських компонентів для створення простих та трилінійних гібридів соняшнику. Селекція і насінництво, 2017. Вип. 111. С. 8–17
- 4. Диференціація ліній соняшнику за холодостійкістю / Коломацька В.П., Сивенко В.І., Кириченко В.В., Леонова Н.М., Андрієнко В.В., Кучеренко Є.Ю. Селекція і насінництво, 2020. Вип. 118. С. 35–44
- 5. Екологічна пластичність ліній соняшнику за цінними господаськими ознаками / Андрієнко В.В., Коломацька В.П., Кириченко В.В., Сивенко В.І. Генетичні ресурси рослин, 2021. Вип. 28. С. 49–53
- 6. Challenges in Sunflower Breeding for Cold Tolerance / Kolomatska V.P., Relina L.I., Syvenko V.I., Andriienko V.V. Селекція і насінництво, 2023. Вип. 124. С. 21–30
- 7. Вирощування насіння гібридів соняшнику: методичні рекомендації / Кириченко В.В., Сивенко В.І., Макляк К.М., Андрієнко В.В. та ін. Посібник українського хлібороба, 2014. Т. 2 (Агрономіка соняшника). С. 94–99
- 8. Вирощування насіння батьківських форм гібридів соняшнику : методичні рекомендації / Кириченко В.В., Сивенко В.І., Макляк К.М., Коломацька В.П., Андрієнко В.В. та ін. Посібник українського хлібороба, 2014. Т. 2 (Агрономіка соняшника). С. 114–121
- 9. Андрієнко В.В. Комбінаційна здатність нових батьківських форм соняшнику за господарськими та морфобіологічними ознаками. Современные научные тенденции, достижения в генетике, селекции, технологии выращивания и переработке масличных культур : матер. междун. науч. конф. (г. Запорожье, 24–25 сент. 2014 г.) / НААН, Ин-т масличных культур. Запорожье, 2014. С. 31–32
- 10. Андрієнко В.В. Створення високогетерозисних простих та трилінійних гібридів F1 соняшнику на основі ліній різного походження. Наукові засади підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва : матер. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23–24 жовт. 2017 р.) / НААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. Харків, 2017. С.41–43
- 11. Андрієнко В.В., Кириченко В.В., Сивенко В.І. Створення простих та трилінійних гібридів соняшнику на основі ліній різного походження. Сучасні напрями селекції, технології вирощування та переробки олійних культур: зб. тез між нар. наук. інтернет-конф. (м. Запоріжжя, 16 листоп. 2017 р.) / НААН, Ін-т олійних культур. Запоріжжя, 2017. С. 4–6
- 12. Оцінка холодостійкості селекційного матеріалу соняшнику / Коломацька В.П., Сивенко В.І., Леонова Н.М., Андрієнко В.В., Кучеренко Є.Ю., Кираш Т.М. Новітні технології в рослинництві: традиції та

сучасність: зб. тез міжнар. наук. інтернет-конф., присвяч. ювіл. дат. від дня народж. видат. вчених-рослинників: академіка АН УРСР Кулешова М.М., члена-кореспондента АН УРСР Страхова Т.Д., професора Кучумова П.В. (м. Харків, 17–18 черв. 2020 р.) / НААН, Ін-т рослинництва імені В.Я. Юр'єва. Харків, 2020. С. 141–143

- 13. Пріоритетні напрями вітчизняної селекції соняшнику / Кириченко В.В., Макляк К.М., Коломацька В.П., Сивенко В.І., Леонова Н.М., Андрієнко В.В., Шепілов Б.П., Кузьмишена Н.В., Кираш Т.М., Росанкевич О.М., Чумаченко С.А., Курилич Д.В. Проблеми аграрного виробництва на сучасному етапі і шляхи їх вирішення : матеріали міжнародної науково-практичної конференції присвяченій ювілейним датам від дня народження видатних вчених-рослинників: 130-річчю від дня народження доктора біол. наук, професора Льва Миколайовича Делоне; 120-річчю від дня народження кандидата с.-г. наук Софії Михайлівни Фріденталь (м. Харків, 1–2 липня 2021 р.) / НААН, Інститут рослинництва імені В.Я. Юр'єва. Харків, 2021. С. 171–174
- 14. Підбір пар батьківських компонентів соняшнику для схрещування з використанням дискримінантного аналізу / Коломацька В.П., Сивенко В.І., Понуренко С.Г., Андрієнко В.В. Від сорту до гібрида: селекція, насінництво, технологія : матеріали міжнародної наукової конференції з нагоди 125-річчя від дня народження доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка ВАСГНІЛ Бориса Павловича Соколова (м. Дніпро, 15–16 верес. 2022 р.) / НААН, ДУ Інститут зернових культур. Дніпро, 2022. С. 52–53
- 15. Обмеженість експрес-методів в селекції соняшника на холодостійкість / Коломацька В.П. , Кириченко В.В., Сивенко В.І., Реліна Л.І., Андрієнко В.В.. Стрес і адаптація рослин : тези доповідей ІІ-ої міжнародної наукової конференції, присвяченої 125-річчю від дня народження професора Ф.П. Мацкова (м. Харків, 7–8 черв. 2023 р.). / НААН, Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. Харків, 2023. С. 121–122
- 16. Цінність ліній соняшнику-закріплювачів стерильності для селекції на ранньостиглість / Сивенко В.І., Чумаченко С.А., Андрієнко В.В., Коломацька В.П. Сучасні технології в рослинництві : тези міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 150-річчю з дня народження видатного вітчизняного вченого-рослинника Рожественського Бориса Миколайовича (м. Харків, 27–28 листоп. 2024 р.) / НААН, Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. Харків, 2024. С. 167–171
- 17. Оптимізація виробництва олійної сировини в Україні до 2025 року: методичні рекомендації / Кобизєва Л. Н., Кириченко В.В., Коломацька В.П., Макляк К.М., Сивенко В.І., Леонова Н.М., Андрієнко В.В. та ін. / НААН, Інститут рослинництва імені В.Я. Юр'єва, Інститут олійних культур, СГІ – НЦНС. 4-е вид., доп. Харків, 2020. 108 с.

Наукова (науково-технічна) продукція: сорти рослин

Соціально-економічна спрямованість: створення принципово нової продукції (матеріалів, технологій тощо) для забезпечення експортного потенціалу та заміщенню імпорту; поліпшення стану навколишнього середовища

Охоронні документи на ОПІВ:

Сорти рослин, породи тварин

1. А.с. № 200514. Соняшник однорічний. Гібрид Блютуз / Кириченко В.В., Сивенко В.І., Макляк К.М., Коломацька В.П., Сивенко О.А, Кузьмишена Н.В., Леонова Н.М., Шепілов Б.П., Андрієнко В.В., Крутько В.І., Вареник Б.Ф., Карапіра С.І., Ганжело М.Г.; опубл. в Бюлетені «Охорона прав на сорти рослин» офіційне видання. 2020. № 5. С. 190–191; 2. А.с. № 200492. Соняшник однорічний. Гібрид Коляда / Кириченко В.В., Сивенко В.І., Макляк К.М., Коломацька В.П., Сивенко О.А, Кузьмишена Н.В., Леонова Н.М., Андрієнко В.В., Боровська І.Ю, Кутіщева Н.М., Шудря Л.І., Середа В.О., Одинець С.І.; опубл. в Бюлетені «Охорона прав на сорти рослин» офіційне видання. 2020. № 4. С. 124–125; 3. А.с. № 200513. Соняшник однорічний. Гібрид Суджок / Кириченко В.В., Сивенко В.І., Макляк К.М., Коломацька В.П., Сивенко О.А, Леонова Н.М., Андрієнко В.В., Шепілов Б.П., Сатаров О.З., Крутько В.І., Вареник Б.Ф.; опубл. в Бюлетені «Охорона прав

на сорти рослин» офіційне видання. 2020. № 5. С. 198–199; 4. А.с. № 210384. Соняшник однорічний. Гібрид Сократ. Свідоцтво № 210468 / Кириченко В.В., Сивенко В.І., Макляк К.М., Коломацька В.П., Сивенко О.А, Леонова Н.М., Андрієнко В.В., Крутько В.І., Вареник Б.Ф., Карапіра С.І., Ганжело М.Г.; опубл. в Бюлетені «Охорона прав на сорти рослин» офіційне видання. 2021. № 1. С. 542–543; 5. А.с. № 210385. Соняшник однорічний. Гібрид Вирій / Кириченко В.В., Сивенко В.І., Макляк К.М., Коломацька В.П., Сивенко О.А, Кузьмишена Н.В., Леонова Н.М., Андрієнко В.В., Шепілов Б.П., Сатаров О.З., Попова О.А.; опубл. в Бюлетені «Охорона прав на сорти рослин» офіційне видання. 2021. № 1. С. 456–457; 6. А.с. № 200410. Соняшник однорічний. Батьківський компонент СхОд1702А / Кириченко В.В., Сивенко В.І., Макляк К.М., Коломацька В.П., Андрієнко В.В., Сивенко О.А, Крутько В.І., Вареник Б.Ф.; опубл. в Бюлетені «Охорона прав на сорти рослин» офіційне видання. 2020. № 5. С. 206; 7. А.с. № 210390. Соняшник однорічний. Батьківський компонент СхОд1801А / Кириченко В.В., Сивенко В.І., Макляк К.М., Коломацька В.П., Андрієнко В.В., Леонова Н.М., Сивенко О.А, Крутько В.І., Вареник Б.Ф., Ганжело М.Г., Карапіра С.І.; опубл. в Бюлетені «Охорона прав на сорти рослин» офіційне видання. 2021. № 1. С. 661; 8. А.с. № 210393. Соняшник однорічний. Батьківський компонент ХЗ1701А / Кириченко В.В., Сивенко В.І., Макляк К.М., Коломацька В.П., Андрієнко В.В., Сивенко О.А, Кутіщева Н.М., Шудря Л.І., Середа В.О., Одинець С.І.; опубл. в Бюлетені «Охорона прав на сорти рослин» офіційне видання. 2021. № 1. С. 675

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0111U003381; 0116U001053; 0119U100431; 0121U100556; 0121U100572

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Коломацька Валерія Павлівна
2. Valeriia P. Kolomatska

Кваліфікація: д. с.-г. н., старший науковий співробітник, 06.01.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-5408-4244

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва Національної академії аграрних наук України

Код за ЄДРПОУ: 00497176

Місцезнаходження: проспект Московський, буд. 142, Харків, Харківський р-н., 61060, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія аграрних наук України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Криворученко Роман Володимирович

2. Roman V. Kryvoruchenko

Кваліфікація: к. с.-г. н., доц., 06.01.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1943-8486

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державний біотехнологічний університет

Код за ЄДРПОУ: 44234755

Місцезнаходження: вул. Алчевських, буд. 44, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Черчель Владислав Юрійович

2. Vladyslav Y. Cherchel

Кваліфікація: д. с.-г. н., професор, 06.01.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-0429-4961

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державна установа "Інститут зернових культур" Національної академії аграрних наук України

Код за ЄДРПОУ: 00496662

Місцезнаходження: вул. Володимира Вернадського, буд. 14, Дніпро, Дніпровський р-н., 49027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія аграрних наук України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Кириченко Віктор Васильович
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Кириченко Віктор Васильович
Відповідальний за підготовку облікових документів	Фатєєва Олена Олександрівна
Реєстратор	УкрІНТЕІ

Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності

Юрченко Тетяна Анатоліївна